

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Philippi Clvveri[i] Italia Antiqva

Opus post omnium curas elaboratissimum ; tabulis geographicis ære
expressis illustratum ...

Philippi Clvveri[i] Italiae Antiquae. Tomus ...

Clüver, Philipp

Lvgdvni Batavorvm, 1624

Cap. IX. De Ausonibus.

urn:nbn:de:hbz:466:1-14124

- δοτοφαίν, βιαδέντας ὑπὸ π οινώτεων ἢ ο' πικῶν στρατῶν, ἡγεμόνα δ' ἀποικίας ποιηταίμυρος
Θυκυδίδης δ' Σικελίαν μὲν ἡραφί σὺν ἀπεινασέντας, ὁ πικῶν δ' σὺν ἐκβαλόντας. Hoc est: At-
que ita Siculum genus reliquit Italiam: ut Hellenicus Lesbii auctor, ante bellum Troia-
num atate tertiā. namque duas tradit factas migrationes ex Italiā in Siciliam: priorem
Elymorum: quos ait sedibus suis ejectos ab Oenotris: alteram verò anno post quinto Auso-
num, Iapygas fugientium. horum regem dicit fuisse Siculum: à quo nomen sit inditum
genti simul & insule. Philistus autem Syracusanus scribit, trajecisse illos anno LXXX ante
bellum Troianum: gentem verò transvectam ex Italiā, nec Siculos nec Ausonas fuisse, ne c
Elymos: verum Ligures duce Siculo: hunc Itali filium, imposuisse nomen suum subditis.
- 10 Antiochus Syracusanus migratores fuisse ait Siculos, vi exactos ab Oenotrorum Opisorum-
que copiis; duce sibi electo deducenda colonia [nomen ducis interiisse videtur.]
Thucydides eos, qui migrarunt, vocat Siculos: eos verò, qui expulerunt, Opicos. Et ite-
rum eodem libro postea; de Capitolino monte in urbe Romā loquens: ὧς δὲ ἐν τῷ
συμβαλλόμενῳ ὁ Ἑρῳσκῶ, καὶ περὶ Ἡρακλῆα ἐλθεῖν εἰς Ἰταλίαν, ἰσὺς δὲ ὁ πόσις ὁ Κρόνος,
καλῶμεν ὑπὸ τῷ Πηχέριον Σαπέρῳ. καὶ ἀλλή τ' ἀκτὴ σύμπασσι, ἢ νῦν Ἰταλία καλεῖται,
τῷ ἡδὲ τῶν αἰεκέτῳ, Σαπέρῳ περὶ τῶν ἐνοικούντων ὀνομαζομένη. Ἰταλία δ' αὖτ' ἔχονεν ὀνομα-
σθαι, ἔσ' ἀνδρὸς διωαπὸν, ὄνομα Ἰταλὸς. τῶν δὲ Φησὶν Ἀντιόχῳ ὁ Συρακῶσις, ἀναθὺν καὶ
σφοδρὸν γενησόμενον, ἢ τ' ἀπὸ τοῦ ὀνόματος σὺν μὲν λόγῳ αἰσπεθόντα, σὺν δ' ἢ βία περὶ ἀγόμενον, ἀπα-
σιν ἐφ' ἑαυτῷ ποιησάτω πλὴν γὰρ, ὅσην ἐν τῷ ἑλπίων ἔτι Λαμύνει καὶ Σκυληνέσδ. καὶ δὲ
10 πρὸ τῶν κληθῆναι Ἰταλίαν, ἢ τ' Ἰταλὸς. εἰναί δ' αὖτ' ὀνομαζομένη πρὸ τοῦ. Hoc est: Sed
quantum ego ex conjecturis colligo; etiam ante adventum Herculis in Italiam sacer erat Sa-
turnus is locus, Saturnius incolis dictus. Quin & universa ora, quae nunc vocatur Italia, di-
cta erat huic deo, vocabaturque incolis Saturnia. Italia verò post nominata est, à viro po-
tente, Italo. hunc Antiochus Syracusanus ait bonum ac sapientem fuisse; & propinqua-
rum regionum hominibus partim oratione persuasis, partim vi coactis, totam eam terram
sub imperium suum redigisse, quanta patet Lamerinum inter & Scyleticum sinus: eamque
primam vocatam Italiam, ab Italo. fuisse autem hunc Oenotrum genere. Ac tandem
deinde: Εἰ δὲ τις ἀπὸ τοῦ Βυλῆσται πρὸς ὧς τε, καὶ τῆς ἰσῆς, ἀρχαιοτέρων τῶν ἀποφῆσιν
Ῥώμη, ἡγεμόνη περὶ Δινείαν καὶ Τρῶες ἐλθεῖν ἐν Ἰταλία. ταῦτα δ' ἢ τ' ἀπὸ τοῦ ὀνόματος ἰσῆς ἐλθόντων
30 συρακῶσις ἰσῆσιν, ἀλλ' Ἀντιόχῳ ὁ Συρακῶσις, ἢ καὶ περὶ τοῦ ἐμνησθέντος. Φησὶ δὲ, Μόρρη-
τῶ ἐν Ἰταλία βασιλεύοντι, (καὶ δὲ τότε Ἰταλία, ἢ ἀπὸ Ταραντῶν ἀρχὴ Ποσειδωνίας ἀρχα-
λῆ.) ἐλθεῖν περὶ αὐτὸν αἰδῶν Φυριάδα ἐκ Ῥώμης, λέγει δὲ ὧς. Εἰ δὲ Ἰταλὸς κατεστῆς,
Μόρρης ἐκασίδωσεν. ἢ τὰ τὰ δὲ αὐτὴ ἀφίκετο ἐκ Ῥώμης Φυριάς. Σικελὸς ὄνομα αὐτῷ. Id est:
Quod si quis rem altius velit repetere, tertiam etiam Romam his antiquiorem, inveniet: ut
qua ante Aeneae Troianorumque in Italiam adventum exsisterit. Hoc autem nec vul-
garis aliquis nec recens scriptor prodidit; sed Antiochus Syracusanus: cuius jam antea
memini. Is ait, Morges in Italiā regnante, (Italiā tum erat ora, quā longa à Tarento
Pestum usque protenditur) venisse ad eum quemdam Romanum exsulem. Verba ipsius sunt
ista: Postquam Italus consenuit, Morges pro illo regnavit. huius tempore Romā venit vir
40 quidam profugus nomine Siculus. Aristoteles πολιτῶν lib. vii cap. x: τὰ δ' ἢ περὶ τῶν Ἰτα-
λῶν πολλῶν παλαιῶν τῶν. Φασὶ γὰρ οἱ λόγοι τ' ἐκείνων κατεπινέντων, Ἰταλὸν ἢνα ἡγεμόνῳ βασι-
λέα τῆς οἰωτέας, ἀφ' ἢ τ' ὄνομα μετὰβαλόντι Ἰταλὸς αὐτ' οἰωτέων κληθῆναι. ἢ τῶν ἀκ-
τῶν τῶν τῶν Ἰταλῶν τῶν ὀνομα λαβῆναι, ὅσην πύχνη ἐν τῇ ἑσῇ τῶν κληθῆναι ἢ Σκυληνέ-
σδ ἢ Λαμύνει. Hoc est: Quae verò in Italiā celebrantur, multo his esse antiquiora.
aiunt enim ex iis, qui illic habitant, viri docti atque eloquentes, & rerum antiquarum
scriptores, Italum quemdam Oenotria regem fuisse: à quo, nomine mutato, Italos pro Oe-
notris esse adpellatos, & hanc Europa oram, qua Lamerico Scyleticoque sinibus continetur,
Italia nomen esse consequutam. Strabo ipse lib. vi: τῶν δ' ἐξ ἡς ἀρχαίας βρεῖθιοι μέχρη
Σικελινέσδ κατεστῆσαν. Φησὶ δ' Ἀντιόχῳ ἐν τῷ περὶ Ἰταλίας συρρακῶσις, τῶν τῶν Ἰτα-
50 λῶν κληθῆναι, καὶ περὶ ταύτης συρρακῶσις. περὶ τῶν οἰωτέων περὶ ἀγορῶν. ὅσον δ' αὖτ' ὧς
αὐτῆς δοτοφαίν τῷ Τυρρηνικῷ πελάγῳ, τὸ αὐτὸ, ἐπερ καὶ τ' βρεθίας ἐφαίμεν, τ' ἁπλῶν ποταμῶν
περὶ τῶν Σικελικῶν, τὸ Μετῶπιον, πλὴν ἢ Ταραντῶν, ἢ αὐτοῦ τῶν Μετῶπιον ἐστίν, ἐκ τῶν τῆς
Ἰταλίας ὀνομαζομένη, ἰαπυγῶν καλῶν. ἐπὶ δ' αὖτ' ὀνομαζομένης τε καὶ Ἰταλίας ἐφ' ἡ καλεῖται σὺν
ἐν τῇ ἰσῆσιν, περὶ τ' Σικελινέσδ κληθῆναι περὶ τῶν. ἐπὶ δ' αὐτὸς ὁ ἰσῆς μετὰ τὸν δούον κληθῆναι,
ἢ τ' ἰππωνάτα, ὃν Ἀντιόχῳ Λαμύνειν ἐῖρηκε, ἢ Σκυληνέσδ. Μετὰ δὲ ταῦτα ἐπικτείνεταί,
φησὶ, τῶν τῶν τῶν Ἰταλίας ἐπὶ τ' οἰωτέων μέχρη τ' Μετῶπιον ἐπὶ τ' Σικελινέσδ. Id est: Reli-
quam adusque fretum Siculum oram Bruttii tenent. Antiochus in opere, quod de Italiā con-
scripsit,

scripsit, hanc regionem ait Italiam adpellatam fuisse: ac de eâ se scribere: prius autem di-
ctam Oenotriam. terminos verò ei constituit, ad mare Tyrrhenum, eundem quem nos
Bruttiorum assignavimus agro, Laum amnem; ad Siculum mare, Metapontum. ceterò
Tarentinum agrum, Metaponto conterminum, extra Italiam sub Iapygia nomine cense-
at. At verò antea eos tantum tradit, Oenotros atque Italos fuisse dictos, qui, intra isthmum
positi, versus Siculum vergerent fretum. Is isthmus inter duos extenditur sinus; Hipponia-
ten; qui Lametinus dicitur Antiocho; & Scylleticum. Postea verò Italia nomen ait, &
item Oenotria, propagatum fuisse adusque Metapontinam ac Sirisin regiones. Et initio
libri v: Μετὰ τὴν πύλινον τῆς Ἀλπεων δὲ καὶ τῆς νῦν Ἰταλίας. οἱ γὰρ παλαιοὶ τὴν οἰκωμένην
ἐκάλεον Ἰταλίαν, ἀπὸ τῆς Σικελικῆς περὶ μὲν μάλιστα τὰς ἀργεντίνης καὶ λυγίας, & ποσειδωνιάτης διήκου- 10
σαν. Hoc est: Post Alpium radices initium est eius quae nunc adpellatur Italia. priscienim
Oenotriam vocarunt Italiam, à Siculo freto usque ad Tarentinum Posidoniatemque sinus
extensam. Hodie Posidoniates sinus vocatur Salernitanus: ad quem rudera etiam
nunc visuntur opidi Paesti, quod antea dicebatur Posidonia, ut infra suo loco osten-
detur. Hinc Herodotus etiam lib. i Veliam opidum tradit conditum fuisse ἐν τῇ
οἰκωμένῃ, in Oenotriâ. unde & Plinius lib. iii cap. vii; ubi insulas ad Italiam recen-
set; Contra Veliam, inquit, Pontia & Ischia: utraque uno nomine Oenotrides; argumen-
tum possesse ab Oenotris Italia. Ergo Oenotri, ex Peloponnefso classe in Italiam ad-
vecti, primò eam tenuere regionem, quàm postea Bruttii incoluerunt: mox eam
etiam, quæ postmodum Lucania dicta est, à Bruttio agro ad Paestum usque & Me- 20
tapontum; ut infra suo loco patebit. Dionysius tradit, Peucetios confedisse in Iapy-
giâ; ubi posterioribus etiam sæculis, ut infra videbimus, nomen eorum duravit
in Apuliâ: Oenotros verò ei adpulsos fuisse litori, quod ab incolis tunc Aufonium
vocabatur. ergo Aufones tunc Lucaniam Bruttiumque tenuere agrum. Hellani-
cus ait, Elymos ab Oenotris ejectos fuisse Italiâ, ab Iapygibus verò Aufonas. hoc
licet Antiochus atque Philistus non probaverint; & omnes alii scriptores Elymos à
Troia deduxerint; ut Sicilia lib. i cap. ii à nobis ostensum: tamen haud obscurè
inde adparet, Iapygiam quoque, quæ inter superum mare Tarentinumque sinum
& Bradanum Frentonemque (vulgò hic nunc est Fortore) amneis protendebatur, 30
ante Oenotrorum Peucetiorumque adventum incoluisse Aufonas. Diserte illud
testatus est antiquus in primis auctor Nicander; ex cuius περὶ τῆς ἐπεροικισμένης, id est, de
Immutatis, lib. ii ita refert Antoninus Liberalis μετὰ μορφωσάν cap. xxxi: Λυκαίων
ἐξ Ἰλίου περὶ δὲ τῆς ἀπὸ τῆς Δαυνίας ἐκ Περικλίου. ἔπειτα λαὸν ἀποροικισάμενος, ἀφίκοντο τῇ Ἰταλίᾳ τὴν
ἀπὸ τῆς Ἰταλίας. ἐξ ἐλάσσωνος δὲ τῆς ἐλαυτοῦ οἰκιστῆς Αὐσονας, αὐτοὶ καὶ διδρυσήσαν. Id est: Lycæoni filii
fuere, Iapyx, Daunius, & Peucetius. hi collectâ hominum multitudine ad eam Italiae partem
adpulerunt, quæ Hadriatico alluitur mari. pulsique Aufonibus, qui ibi tum habitabant,
sedes ipsi illic posuere. Iapygum nomen post inventum fuisse, infra in eius regio-
nis descriptione patebit. Quod igitur de Elymis tradidit Hellanicus, ab Oenotris
ejectis, id ipsum quoque ad Aufonas pertinebat. Horum autem nomen umquàm
in Siciliam pervenisse, nemo alius tradidit auctor. Pulsos ab Oenotris atque Peu- 40
cetiis in superiora concessisse Italiae loca, maximè credibile est. Inde verò remi-
grasse in pristinam sedem sub Lucanorum Bruttiorumque nominibus, postquam
Oenotri veterem illam Siciliam sive Italiam, quam Siculi, ut suprâ cap. i huius li-
bri iii demonstratum, in Latio & Sabino agro tenebant, petere cœperunt, mox
clarius indicabitur. Hæc igitur, ut ego opinor, unica causa fuit, cur Græci, ut
suprà lib. i cap. i ostensum, antiquissimam totius Italiae atque indigenam censue-
runt Aufonum gentem; nempe, quia hi, ex omnibus Italicis gentibus Græciæ pro-
ximi, primi illis innotuerunt. unde etiam ab eorum nomine totam reliquam Ita-
liam, ab usque freto Siculo ad Alpeis, Aufoniam adpellavere; quod postea pleri-
que Romanorum pariter ac Græcorum imitati sunt poëtæ; ut dicto lib. i cap. i 50
demonstratum est. Sed & suprâ Lucaniam Apuliamque tenuisse Aufones regio-
nem, quæ postmodum à Samnitibus Samnium dicta fuit, & item Campaniam,
alii testantur auctores. Pompeius Festus: Aufoniam adpellavit Aufon, Pylissus & Ca-
lypsus filius, eam primùm partem Italiae, in qua sunt urbes Beneventum & Cales. dein-
de paulatim tota quoque Italia, quæ Apennino finitur, dicta est Aufonia ab eodem ducē.
à quo etiam conditam fuisse Auruncam urbem ferunt. Poëtica hoc de Aufone, Vlyf-
sis & Calypsus filio, confictum esse licentiâ, vel eo argumento patet, quod Sueffam
Auruncam

Auruncam, non Vlyssis filius, sed annis amplius 1000 post Troiam captam ipsi condidère Aurunci populi; ut infra suo loco ex Livii historiâ ostendetur. Sed istâ tamen de *Aufone* fabula satis antiqua est. Marcianus Heraeleensis in περιήγησι.

— Αὐσνὲς τε μεσσηνίων τόπων
ἔχοντες· Αὐσὼν δὲ συνοικίῃσι δοκεῖ,
ὁ δὲ οὐδ' αὖτις πρὸς ἑκαλυψίδος ἡμόφυλον.

— Tum *Aufones* mediterranea loca
Tenent, quos *Auson* condidisse creditur,
Vlyssis filius atque *Calypsus*.

- 10 Posterioris hinc maximè avi grammatici eam adnotarunt. Vetus commentator Apollonii, ad Ἀργοναυτικῶν lib. III, ubi Αὐσονίαν, *Ausoniam*, poeta vocat Italiam: μέμφομαι δὲ Ἰνους πρὸς Ἀπολλωνίον, ὡς περὶ τὰς αὐτῶν ἡρώων εἰρηκῶτα πρὸς Ἰταλίαν Αὐσονίαν. ὡς ἔοικε γὰρ ἡρώων τῶν Ἀργοναυτῶν ἔγωγε κέκληται ἀπὸ Αὐσονίαν, ἢ ὁ δὲ οὐδ' αὖτις καὶ Καλυψίδος. Id est: *Quidam Apollonium taxant, quod ad illa tempora dixerit Italiam Ausoniam; quum post Argonautarum tempestatem demum sic adprædata sit ab Aufone, Vlyssis atque Calypsus filio.* Svida: Αὐσονίαν πότιν, ἢ Σικελικὴν ἡμεῖς, ἀπὸ Αὐσονίαν, ἢ ὁ δὲ οὐδ' αὖτις καὶ Καλυψίδος υἱὸς, ἐπεὶ βασιλεύσας αὐτῶν. Id est: *Ausonius portus, Siculum mare; ab Aufone, Vlyssis & Calypsus filio; qui ibi regnavit.* Sed alii fabulatores, quum intelligerent insulam Calypsus, in qua Homerus Vlysem fingit cum ipsâ versatum, longiùs ab Italiâ removeri, (quod Sicilia lib. II cap. XVI & XVII ostendi) quàm uti in eâ natus deæ filius quidquam ad Italiam pertinere queat; Circes maluerunt filium pronunciare Aufonem. Ioannes Tzetza in Chiliadibus:

Ἡ Αὐσονία ἐστὶν ἡ πρὸς κλήσιν τῶν Αὐσονίων,
καὶ ἡ Ἰνός, ἢ Αὐσονίαν, ἢ ὁ δὲ οὐδ' αὖτις.
Ἐκ γὰρ τῆς Κίρκης ὁ δὲ οὐδ' αὖτις, τῆς πατρὸς Ἰνὸς καὶ Αὐσονίαν,
Αὐσονίαν καὶ Τηλέγονον ἡμῶν καὶ Κασιφόναν.

Hoc est:

*Ausonia accepit nomen Aufonum,
Iuxta quorundam opinionem, ab Aufone, filio Vlyssis.
30 Et Circe enim, quæ omnium monumentis celebrata est, Vlysses
Aufonem & Telegonum procreavit, & item Casiphonem.*

- Eustathius in Præfatione ad Homeri Odysseam: Λατίναν καὶ Αὐσὼν, οἱ ἐξ ὁ δὲ οὐδ' αὖτις καὶ Κίρκης, καὶ ἡ Ἰνός. Id est: *Latinus atque Aufon, Vlyssis & Circes filii; ut quidam volunt.* Et ad Dionysii περιήγησιν Ἀέρον, ὁ δὲ Αὐσωνίαν ἀπὸ Αὐσονίαν, ὅς περὶ τὰς αὐτῶν βασιλεύσας πρὸς Ἰνὸν ἰσχυρῶς, ὁ δὲ οὐδ' αὖτις γένος ἐκ τῆς Κίρκης, ἢ, καὶ τὴν πρὸς Ἰνὸν γέναντα, ἐκ Καλυψίδος ἡρώων τῶν Ἀτλαντῶν ἀπὸ ἑκαλυψίδος πύλων Αὐσονίαν ἐκλήθη πρὸς. Hoc est: *Dicti sunt Aufones ab Aufone; qui primus apud Romam regnasse à quibusdam traditur; filius Vlyssis atque Circes, at, qui Gentilia conscripsit, ex Atlante & Calypsō ait fuisse genitum.* à quo etiam Siculum mare olim Aufonium adpellatum fuit. At Stephani brevior sic habet: Αὐσων, ὁ Ἰταλός. Id est: *Auson, qui & Italus.* Hæc sanè grammatica est commentatio: scilicet, quia *Ausonia* dicebatur, quæ erat Italia. Iacius Tzetza in commentariis ad Lycophronem: Αὐσωνίαν δὲ λέγονται, καὶ ἡ Ἰνός, ἀπὸ Αὐσονίαν, ἢ ὁ δὲ οὐδ' αὖτις καὶ Κίρκης παῖδες· καὶ ἡ Ἰνός, ἀπὸ Αὐσονίαν, ἢ Ἰταλὸς καὶ Αὐσονίαν, ἢ ἄλλοι δὲ ἐξ Αὐσονίαν ἑπὶ τῶν Φαίαν. Id est: *Dici Aufones alii tradunt ab Aufone Itali & Lencariæ filio: nonnulli verò ab alio quodam Aufone.* Ioannes Tzetza supra scripto loco paullo post:

Ἄλλοι δὲ ἀπὸ Αὐσονίαν Φαίαν αἰοῦντες,
τὴν πρὸς Ἰταλὸν, τῆς χώρας βασιλεύς.
50 Ἄλλοι δὲ ἀπὸ Αὐσονίαν λέγουσιν αὐτὴν ἀντιγίον,
ἢ Ἰταλὸν, qui huius regionis fuit rex.

Sed fabularum satis est, ad res revertamur. Aufonum genus nomenque jam inde ante Troianum existisse bellum, supra ex Dionysio abundè intelleximus. Festus Pompeius licet supra scripta verba poetica magis, quàm historica fide retulisse videatur; tamen verum est, quod ait Aufonas loca circa Beneventum & Cales quondam tenuisse. Livius lib. VIII, in rebus anni ab urbe Româ conditâ ccccxxviii, ante natum Iesum ccccxxv: *Insequens annus, L. Papirio Crasso, Caspæ Duellio, con-*

Tom. 2.

Z

fulibus

fulibus Ausonum magis novo, quam magno, bello fuit insignis. Ea gens Caleis urbem incolebat. Ultra Cales, inter Neapolim & Beneventum Campaniæ est urbs Nola. de hac ita Svida: Νῶλα, πόλις Αὐσονίων παρ' Ἑκαταίῳ. Id est: Nola, urbs Ausonum apud Hecataum. Et Stephani brevior: Νῶλα, πόλις Αὐσονίων ὡς Ἑκαταίῳ Εὐρώπῃ. Hoc est: Nola urbs Ausonum: teste Hecataeo in Europæ. Apud Marcianum Heracleensem in Περιήγῳ desiderari unum atque alterum versum, quibus Latii situm post Umbros memoraverit, supra lib. 11 cap. 1111 in horum descriptione docui. post eos igitur versus ita pergit:

Οὐδ' ἔκκεν ὁ κ' Κίρκης Ὀδυσσεὺς Ἰφρόδῳ
 Λατίνῳ· Αὐσόνες τε, μεσσηρόν τ' ὅπαν
 ἔχοντες, Ἀύζων ἄς συνοικίσαι δοκεῖ,
 Ὀδυσσεὺς ποῖς καὶ Κίρκης Ἰφρόδῳ·
 Ἐν τοῖς ἔθνεσι τέτοις ἢ Ῥώμῃ ἢ πόλιν·
 Ἐν τῇ Λατίνῃ Ῥωμύλον δ' αὐτὸν κλισίῃ
 Θέμερον ἀφ' αὐτῆς φασὶ τὸ τένομα.
 Μετὰ δ' Ἀλατίνες εἰσιν ἐν Ὀπικῇ πόλιν
 Κύμη· παρ' ἧν ἡ οἱ Χαλκιδεὺς ἀπέκικαν,
 Εἰτ' Αἰολεῖς.
 Τέτοις δ' Σαυώτῃ παροικῶσ', ἐχόμενοι
 Τῶν Αὐσονίων. μεθ' ἃς μεσσηρόν κλισίῃ
 Οἰκῶσι Λόκαυοι καὶ Καμπανοὶ δ' ἄλλα.

Hoc est:

Quos condidit Circes & Vlyssis filius
 Latinus. tum Ausones mediterranea loca
 Tenent: quos Auson condidisse putatur;
 Vlyssis atque Calypsus filius.
 In his gentibus Roma est urbs:
 Quam in Latia Romulum condidisse
 Nomenque de se imposuisse aiunt.
 Post Latinos est in Opicis urbs
 Cuma: quam primum Chalcidenses coloniam deduxere;
 Postea vero Aeoles.
 Iuxta hos incolunt Samnites, contermini
 Ausonibus. post quos in mediterraneo
 Habitant Lucani simul & Campani.

Quum Lucanos Campanosque Samnitibus continuet, certè his Ausones conterminos facere nequivit, nisi circa Allifas & Venafrum opida; quæ Volscos proxima incoluisse opida, Casinum, Aquinum, Arpinum, Atinam, & Soram, superiori capite ostensum est. At Novum cum intellexisse Latium, cuius finibus etiam Volsci & Hernici & Aequi comprehendebantur, ex eo dilucidè claret, quòd Ausones Latinis fecit conterminos, vel illorum partem ait, quidpe in Latinis atque Ausonibus esse urbem Romam. Sanè Novi Latii etiam partem incoluerunt Ausones; sed non Samnitibus contermini: nisi, ubi illi Volscorum pleraque loca sub imperium suum redegerunt; de qua re infra dicetur in descriptione Samnii. Plinius lib. 111 cap. v: Latium antiquum à Tiberi Circeios usque observatum est, millium passuum 1. longitudine. tamennes primordio imperii fuere radices. Colonis sæpe mutatis, tenuere alii aliis temporibus; Aborigines, Pelasgi, Arcades, Siculi, Aurunci, Rutuli. & ultra Circeios, Volsci, Osii, Ausones. unde nomen Latii processit ad Lirim amnem. Et postea; in recensione litoris Novi Latii: Colonia Minturnæ, Liri amne divisa: opidum Sinuessa; extremum in adjacente Latio. Hæc satis turbatoriè. nam, præter Tarracinam, ultra Circeios nihil habuere in litore Volsci, citra verò Circeios ad Rutulorum usque confinia circa Ardeam tenuere litus; intus autem ad Albanum usque montem; quæ Velitræ fuere, Volscorum opidum. At verò Ausonum gentem incoluisse loca inter Tarracinam & Sinuessam, in Campaniæ sitam, ex aliis quoque probari potest auctoribus. Livius lib. viii: Consules ab Sorà profecti in agros atque urbes Ausonum bellum intulerunt. mota namque omnia adventu Samnitium, quum apud Lautulas dimicatum est, fuerant; conjurationesque circa Campaniam factæ. nec Capua ipsa crimine caruit. Caterum Ausonum gens,

gens, proditione urbium, sicut Sora, in potestatem venit. Aufona & Minturna & Vescia urbes erant. Et lib. x: Tum de praesidio regionis depopulata ab Samnitibus agitari ceptum. Itaque placuit, ut due colonia circa Vescinum & Falernum agrum deducerentur: una ad ostium Liris fluvii; quae Minturna appellata: altera in saltu Vescino, Falernum contingente agrum; ubi Sinope dicitur Graeca urbs fuisse: Sinuessæ deinde ab colonis Romanis appellata. Strabo lib. v: τὴν περὶ τὴν ἑσπέρην τὴν ποταμὸν τὸν Παιδωνίων ποταμὸν. τὴν δὲ αὐτὴν τὴν ποταμὸν τὸν Αὐσονίων ποταμὸν, εἰς τὴν τὴν Καμπανίαν εἰσὶν. ἢ τὴν τὴν Ὀσκίαν καὶ τὴν τὴν μετὰ τὴν Καμπανίαν. Id est: Suprà in mediterraneo est Pomptinus campus. huic contiguam regionem primò Aufones incoluerunt; qui Campaniam etiam tenuere: post hos Osci; qui & ipsi partem

10 Campania possederunt. Ad Tarracinam usque pertinuisse Pomptinum campum, superiori capite ostensum est. ergo super istac Aufonum Oskorumque sede trans Circaum montem probè convenit Straboni cum Plinio. At huic citra Circaum etiam Aurunci locantur praescriptis verbis. quos tamen hoc tractu apud nullum rerum scriptorem reperio. Virgilius equidem Aeneid. lib. xi ibidem eos collocare videtur, dum ita Latinum regem loquentem fingit:

*Est antiquus ager, Tusco mihi proximus amni;
Longus in occasum, finis super usque Sicanos.
Aurunci Rutulique serunt, & vomere duos
Exercent colleis; atque horum asperrima pascunt.
Hæc omnis regio & celsi plaga pinea montis
Cedas amicitia Teucrorum; & fœderis aquas
Dicamus leges; sociosque in regna vocemus.*

Per plagam istam pineam celli montis intellexisse poetam Circaum montem, suprà cap. vii in descriptione eius docui. In hunc igitur inter Rutulos & Circaum agrorum situm rectè quadrat & illa eiusdem Latini oratio, quam Aeneid. lib. vii apud Aeneæ legatos habet in hunc modum:

*Atque equidem memini (fama est obscurior annis)
Auruncos ita ferre senes; his ortus ut agris
Dardanus, Idæas Phrygia penetravit ad urbes.*

30 Et sub finem eiusdem libri vii agmen, quod Turnum, Rutulorum regem, sequebatur, ita recenset:

*Insequitur nimbus peditum; clypeataque totis
Agmina densantur campis; Argivæque pubes
Auruncaque manus, Rutuli, veteresque Sicani.
Et Sacra acies, & picti scuta Labici:
Qui saltus Tiberine tuos sacrumque Numici
Litus arant, Rutulosque exercent vomere colleis,
Circaumque jugum: quævis Iupiter Auxurus armis
Praesidet, & viridi gaudens Feronia luo.
Quæ Satura jacet atra palus, gelidusque per imas
Quærit iter valles atque in mare conditur vsus.
Hos super advenis Volscæ de gente Camilla,
Agmen agens equitum & florentis ære catervas,
Bellatrix.*

40 Hæc etiam disertè Auruncos ponit poeta citra Circaum montem; ultra verò Volscos. unde facilè inducor, uti credam, ab hoc potius quàm ab aliquo historicorum sua prompsisse Plinium. At longè remotiore hinc tractu collocat Auruncos Virgilius eodem lib. vii haud multo antè, in his versibus:

*Hinc Agamemnonius Troiani nominis hostis
Curru iungit Halesus equos, Turnoque ferocis
Mille rapit populos, vertunt felicia Baccho
Massica qui rastris, & quos de collibus altis
Aurunci misere patres Sidicinaque iuxta
Aequoras; quique Caleis linguunt: amnisque vadosi
Adcola Vulturini, pariterque Saticulus asper,
Oskorumque manus.*

Massicus mons ultra Lirim amnem est; ut infra patebit: & juxta eum versùs Campaniam

paniam incolebant Sidicini, quorum erat opidum *Teantum*, vulgò etiam nunc *Tiano* dictum. Consentit igitur heic probè cum Virgilio poëta gravissimus Romanarum rerum scriptor T. Livius; qui lib. viii, in rebus anni post Romam conditam ccccxvii, ante natum Iesum cccxxxvi sic scribit: C. Sulpicio Longo, P. Aelio Poeto, consulibus, inter Auruncos Sidicinosque bellum ortum. Aurunci, à T. Manlio consule in deditionem accepti, nihil deinde moverant. eò petendi auxilii ab Romanis causa iustior fuit. Sed prius, quam consules ab Urbe exercitum educerent, fama adfertur, Auruncos metu opidum deseruisse: profugosque cum conjugibus ac liberis Sueffam communisse, que nunc Aurunca adpellata. mania antiqua eorum urbemque ab Sidicinis deletam. Ergo tam exigua fuit Auruncorum gens, uti omnis unam tantum incoluerint urbem. At hoc si verum; maximè ego 10 miror, tantam eorum fuisse auctoritatem, tantamque potentia opinionem, uti ex Volscis agro civitates opem atque auxilium ab iis contra Romanorum potentiora arma petierint. Idem Livius lib. ii, in consulatu P. Postumii Tuberti ii & Agrippæ Mennii Lanati; anno urbis Romæ ccli; ante natum Christum 1017: Eodem anno due colonia Latina, Pometia & Cora ad Auruncos deficiunt. Cum Auruncis bellum initum. fusque ingenti exercitu, qui se ingredientibus sineis consulibus ferociter obtulerat, omne Auruncum bellum Pometiam compulsus est. Victores hinc Aurunci: mox, expugnata Pometia victi casique. Sed redière octavo anno post; P. Servilio Prisco & Ap. Claudio Sabino consulibus. Livius eodem libro: Nocte una audito perfectoque bello Sabino, postero die, in magnâ jam spe undique parte pacis, legati Aurunci senatum adeunt; ni decedatur 20 Volscis agro, bellum indicentes. Cum legatis simul exercitus Auruncorum domo profectus erat: cuius fama, haud procul jam ab Aricia visi, tanto tumultu concivit Romanos, ut nec consuli ordine patres, nec pacatum responsum arma inferentibus arma ipsi capientes dare possent. Ariciam infesto agmine itur. nec procul inde cum Auruncis signa collata. prælioque uno debellatum est. Dionysius lib. i; ubi eandem refert historiam; Εἰς τὴν, inquit, πανηγυρίαν ὡς αὐτοῖς, περιστάσει παρεῖσαν ἐξ ἑθνὸς Ἀρυνκίων, οἱ δὲ Καμπανῶν χεῖρας πρὸς καλίστην πῖδιαν κατὰ χροῖον. Id est: Nondum finito festo, legati ab Auruncorum veniunt gente; que Campana regionis pulcherrimos tenebat campos. Eandemque sedem jam inde ante Troiani belli tempora tenuisse eos, ostendere videtur idem Dionysius lib. i, his verbis: Κατὰ γὰρ δὲ ἡμεῖς οἱ Πελασγοὶ τὰ καλὰ μέρη τῶν Καμπανίων ἐβόταν πένυ καὶ τὸ ἑλκεῖν ἡδίστων πῖδιων σὺν ἐλαχίστῳ μόνον, 30 ἐπὶ τῇ ἐν Βαρβαρίῳ Ἀρυνκίῳ ἐκ μέρους ἀναστήσαντες αὐτῶν καὶ πᾶσι αὐτῶν καλίστην πῖδιαν κατὰ πρὸς ἡμᾶς, ἀρχαῖς Πεπλίας καλὰ μέρη δὲ πρὸς ἡμᾶς. Hoc est: Tenuerunt Pelasgi & Campanorum camporum, adpectu amoenissimorum pascuisque aptissimorum partem haud exigua, pulsus inde Auruncis, gente barbarâ. ubi inter ceteras urbis condidit Larissam, haud procul à Foro Popilii. Sic equidem posterior auctor commentator vocem Ἀρυνκίῳ restituebat divinavit, ubi in Græcis exemplaribus erat Ἀρυνκίῳ, & in aliis Ἀρυνκίῳ. at licet ille veteris geographiæ parum gnarus fuerit, quod supra lib. ii cap. viii in Sabinis patuit; tamen haud malè heic divinasse videtur. quidpe Falernus ager, ut infra cap. x... huius libri iii patebit, fuit inter Massicum montem & Vulturnum amnem. quorum ille nunc vulgò dicitur Monte Dragone. ex Falerno autem agro 40 citat Plinius lib. iii cap. v Foropopilienses, ab isto Dionysii Foro Popilii opidanos & in eius montis, qui Liris sinistram ripam eminens prosequitur, orientali latere fuit Sueffa Aurunca opidum, quod nunc vulgò dicitur Sessa. undè clarè patet, totum hunc tractum tenuisse quondam Auruncos. Verùm etsi satis valida magnaue fuerit gens Auruncorum; quod ex modò allatis clarè perspeximus; tamen miror ego, qui prædictæ duæ coloniae Pometia atque Cora potiùs ad gentem longius disitam, quam ad proximis Volscos, quorum agros nondum occupaverant, desciverint. Certe verum videtur esse, quod ex antiquioribus auctoribus adnotatum nobis reliquerunt posterioris ævi grammatici. in quibus Servius ad supra scriptum Virgilii Aeneid. lib. vii: Aurunci Italiae populi antiquissimi fuerunt. Et postea: Aurunci Græcis Ausones nominantur. 50 Agellius lib. i cap. x, & Macrobius Saturnalior. lib. i cap. v: Favorinus philosophus adolefcenti veterum verborum cupidissimo, & plerasque voces nimis priscas & ignotissimas, in quotidianis communibusque sermonibus expriment, Curius, inquit, & Fabricius & Coruncanius, antiquissimi viri nostri, & his etiam antiquiores Horatii illi trigemini, planè ac dilucide cum suis fabulati sunt: neque Auruncorum aut Sicanorum aut Pelasgorum, qui primi incoluisse Italiam dicuntur, sed etatis suæ verbis loquenti sunt. Ioannes Tzetza in Chiliadibus supra scriptis verbis hæc subtexit:

Τὰς δὲ Αὐρήγους μόνους μοι Αὐσόνες λέγειν νοεῖ
 Μίσσας Ουόλοκων καὶ Καμπανῶν περὶ θάλασσαν κειμένη.
Auruncos autem solos mihi Ausones dicere cogita,
Medios inter Volscos Campanosque apud mare sitos.

- Ifacius Tzetza ad Lycophronem: Αὐσονία δὲ καλεῖται, ὡς Δίῳν γεγράφει Κοκεαῖος, ἢ τὴν Αὐρήγῳ καὶ γῇ μόνῃ λέγει, μίσσας Καμπανῶν καὶ Ουόλοκων περὶ θάλασσαν κειμένη. Id est: *Ausonia*, ut Dio Cocceianus tradit, proprie *Auruncorum* adpellatur terra, inter *Campanos* atque *Volscos* apud mare sita. En, hoc ipsum est, quod jam dudum antè suspicabar: nempe, quum Livius supra scriptis locis & *Minturnas* apud *Liris* ostium, & ultra *Lirim Sinuessam* ad
- 10 *Massicum* montem, & ultra hunc etiam *Caleis*, *Ausonum* genti adscribat; intermedias verò urbeis maritimas, inter *Tarracinam* & *Lirim*, *Fundos*, *Caietam* atque *Formias* neque *Volscis* neque alii cuiquam genti attribui ab auctoribus videam: has quoque *Ausonum* antiquitus fuisse opinatus sum; & ad hanc gentem, ut *Volso* agro proximam, defecisse supra dictas colonias *Pometiam* atque *Coram*. *Populi* igitur & citra & ultra *Lirim* amnem incolentes, promiscuè dicti fuere, modò *Ausones*, modò *Aurunci*. *Livius* autem, vel alii antè ipsum auctores *Romani*, quum ex diversis monumentis diversa unius eiusdemque gentis nomina accepissent; duos diversos inde fecere populos. Cæterum *Strabo* supra citato loco tradit, contiguam *Pomptino* campo regionem prius *Ausones* tenuisse, postea verò *Oscos*. de his ita
- 20 eodem lib. v postea: καστὶνον, πόλις ἀξιολόγητος, ὑπερὶ τῶν Λαλίνων. τὸ γὰρ Τεανόν, τὴν καλεῖται Σιδικίνον, ἐφεξῆς κείμηνον, ἐν τῇ Πηγεῖ δηλᾶται, διότι τῇ Σιδικίνων ἐστὶν ἑπὶ τῇ Ὀσχοι, Καμπανῶν ἐστὶν ἑπὶ τῇ Ἑλεοπόσι· ὡστ' λέγουσι αὐτὴν Καμπανίαν. Id est: *Casinum*, urbs celebris, *Latinarum* ultima. quidē *Teanum Sidicinum*, quod sequitur, ipso cognomento ascendit, se ad *Sidicinos* pertinere: qui sunt *Osci*; gens olim *Campanorum*, quæ jam defecit. Sed hoc parum curatè ab *Strabone* pronuntiātum est: quidē non natio quædam fuere *Osci* in *Campanorum* gente; sed quondam eam incoluerat regionem, quam postea tenuerunt *Campani*. hinc *Sidicini* disertè discernuntur *Livio* à *Campanis*. Lib. vii: *Samnites* *Sidicinis* injusta arma, quia viribus plus poterant, quum intulissent; coacti inopes ad opulentiorum auxilium confugere, *Campanis* sese conjungunt. *Campani* magis nomen ad praesidium
- 30 sociorum, quam viris, quum attulissent; fluentes luxu ab duratis usu armorum in *Sidicino* pulsi agro, in se deinde molem omnem belli vertunt. namque *Samnites*, omisso *Sidicinis*, ipsam arcem finitimorum, *Campanos*, adorti. Et postea *Campani* ita loquuntur *Romæ* apud senatum: *Pugnāvimus*; verbo, pro *Sidicinis*; dere, pro nobis; quum videremus finitimum populum nefario latrocinio *Samnitium* peti. Mox: *Parum* fuit, quod semel in *Sidicino* agro, iterum in *Campaniā* ipsā legiones nostras cecidere? Et postea: *Ne Sidicinatorum Campanorumque* cladibus *Samnitium* aestimarent virtutem. Iterum: *Quonam* modo isti ex *Sidicinis* *Campanisque* victoriam peperant? Lib. viii: *Sidicinis* *Campanisque* sociis. De *Oscis* ita tradit *Plinius* supra dicto lib. iii cap. v: *Latium antiquum à Tiberi Circeios* usque observatum est millium passuum 1 longitudine. tam tenues primordio imperii fuere
- 40 *ra* dices. *Colonis* sæpe mutatis, tenere alii aliis temporibus; *Aborigines*, *Pelasgi*, *Arcades*, *Siculi*, *Aurunci*, *Rutuli*; & ultra *Circeios*, *Volsci*, *Osci*, *Ausones*. unde nomen modò *Latii* processit ad *Lirim* amnem. Et exiguò post: *Colonia Minturna*, *Liri* amne divisa, *Glani* quondam adpellato. opidum *Sinuessæ*, extremum in adverso *Latio*: quam quidam *Sinopen* dixere vocitatam. Hinc felix illa *Campania* est. Ab hoc sinu incipiunt vitiferi colles, & temulentia nobilis: succo per omnes terras inclito; atque, ut veteres dixerent, summum *Liberi* patris cum *Cerere* certamen. hinc *Serini* & *Cacubi* obtenduntur agri. his junguntur *Falerni*, *Calani*. dein consurgunt *Massici*, *Gaurani*, *Surrentinique* montes. ibi *Laborini* campi sternuntur; & in delicias alicæ politur messis. hæc litora fontibus calidis rigantur; præterque cætera in toto mari conchylio & pisce nobilitantur. nusquam generosior oleæ liquor. Et hoc quoque certamen humane voluptatis tenere *Osci*, *Græci*, *Umbri*, *Tusci*. Apud *Pompeium Festum* hæc leguntur: In omnibus ferè antiquis commentariis scribitur *Opicum* pro *Obsco*; ut in *Titinnii* fabulâ v: *Qui Obsco & Volscis* fabulantur. nam *Latine* nesciunt. A quo etiam verba impudentia & elata adpellantur *obsæna*: quia frequentissimus fuit usus *Oscis* libidinum spurcarum. Et mox: *Oscos* quos dicimus, ait *Verrius*. *Opiscos* antè dictos; teste *Ennio*, quum dicat: De muris res gerit *Opiscus*. In prioribus *Festi* verbis mendum inesse suspicabar, ni apud epitomatores quoque eius *Paullum Diaconum* ira exstaret: *Opicum* quoque invenimus pro *Osco*. At exemplum huius rei *Festus* citat ex *Titinnio*: *Qui Obsco fabulantur*. Et ne suspiceris scriptum fuisse vel

ab Titinnio vel Festo; *Qui Opicē fabulantur*: ab eodem illo vocabulo, quod & in aliis antiquis commentariis & in Titinnii fabulā scriptum erat, *verba ait impudentia adpellari obscena*. Scripsit igitur sic Festus: *In omnibus ferē antiquis commentariis scribitur Opicum pro Oско; ut in Titinnii fabulā v: Qui Opicē & Volscē fabulantur*. Hoc jam idem erat illud, quod & Verrius adnotavit. Nisi forte per supinam quamdam negligentiam seu incogitantiam Festus in contrarium propositā rei sensum prō voce Opicum scripserit Opicum: quia, Opicos & Oskos unam eandemque gentem fuisse, alicubi legerat. Apud Stephani breviatorem ita scriptum est: *Οπικῶν, ἔθνος Ἰταλίας*. Eudoxus *ἑκτὴ τῆς περὶ οὐδὲς ἰταλίας συνήμιξεν*. οἱ δὲ, ὅτι Οπικῶν, ὁπὸ τῶν Ὀσκειῶν. Id est: Opici, gens Italia. Eudoxus de Circuitu Orbis lib. vi: *Lingvas commiscuerunt*. Alii verō Ophicos dictos volunt ὁπὸ τῶν Ὀφειῶν. id est, ab serpentibus. Manifesta est lacuna. & haud obscure adparet, rationem adpositam fuisse, cur dicti fuerint Opici. Servius ad suprā scriptum Virgilii locum Aeneid. lib. vii ita commentatur: *Oscorumque manus*. Capuenses dicit; qui antea Ophici adpellati sunt, quod illic plurimi abundare serpentes. nam Gracē Ὀφίς dicitur serpens. Sanē haud obscure hinc adparet, Oskos eosdem habitos fuisse antiquitus & Opicos hoc autem vocabulum grammatici quidam nugatores ὁπὸ τῶν Ὀφειῶν, à serpentibus, deductum ab initio Ophici fuisse fabulati sunt. Hinc igitur antiquiores auctores non modo in Campaniā ultra Lirim amnem Massicumque montem collocarunt Opicos; sed etiam cis Lirim ad Latium usque & Tiberim flumen nomen eorum extenderunt: quo tractu Strabo atque Plinius Oskos referunt. Dionysius Halicarnassensis lib. i; ubi de urbis Romae origine atque conditoribus agit: *Ἀρκατοῦλης δὲ ὁ φιλόσοφος ἡ χαιῶν Ἰνῆας ἱστορεῖ, τὸ πρὸς Τροίαν ἀναστρέφοντων, περὶ πλείονος Μαλίας, ἐπὶ τῇ χερσὶν Ἰβηρῶν καὶ Ἀθηναίων, πῶς μὲν ὑπὸ τῶν περὶ μαχρῶν φερόμενος πολυχρῆς ἔπελάγους πᾶσα ἀδρῶν πελάγωντας δὲ ἐλθεῖν εἰς τὸ πόντον τὸν Ὀπικῶν, ὃς καλεῖται Λαλῶν, ὅτι τῷ Τυρρηνικῷ πελάγῳ κείνῳ*. Id est: Aristoteles philosophus tradit, Achaeorum quosdam, à Troiano bello redeuntibus, circa Maleam cursum flexisse: correptosque à tempestatibus, diu ventorum vi ultro citroque per altum jactatos, tandem adpulsi ad eam Opica regionis oram, quae, Tyrrheno mari perfusa, Latium adpellatur. Eatenus quidem Aristoteles erravit, quod & Latium in Opicā regione esse censuit; quum Siculi, antiquissimi Latii incolae, longē alieni fuerint generis ab Opicis. Eiusdem tamen opinionis & Plato, magister Aristotelis, fuisse videtur. quidpe verba eius in Epistolā ad Dionis propinquos & amicos haec sunt: *Ἡ δὲ ἡμεῖς, εἰς τῶν ζήγων τῶν ἀπὸ τῶν ἀφ᾽ ἑαυτῶν ἀφ᾽ ἑαυτῶν εἰς ἐρημίας τῆς Ἑλληνικῆς φωνῆς Σικελία πᾶσα, ἐθνικῶν ἢ Ὀπικῶν μετὰ βαλῶν εἰς Ἰνῆα διωκόμενοι καὶ κερῶν*. Id est: Quantum ex infelicibus praeiis fas est portendere; universa Sicilia in Graeca lingua oblivionem lapsura videtur; ad Phœnicum vel Opicorum devoluta potestatem dominationemque. Vbi treis suā aetate in insulā ponit gentes, Græcos, Phœnicias, sive Pœnos, & Opicos: quorum vocabulo sine controversiā intellexit Siculos; quando hos nullos nominat: qui tamen partem insulæ longē maximam tenebant: unde & toti insulæ nomen. Sed hoc fortassis eā ratione à Platone factum, quod unā cum Hellanico Lesbio, quem loco suprā scripto citat Dionysius, Siculos existimavit origine Ausonas, à Iapygibus ex Italiā pulsos; hos verō, unā cum Aristotele atque Antiocho eosdem quos Opicos. Aristoteles suprā dicto πολιτῶν lib. vii cap. x praescriptis verbis haec subnectit: *ὡς ἐν τῇ περὶ τῶν Τυρρηνίων Ὀπικῶν, ἔπετερον ἔνυν καλῶμενοι τῇ ἐπωνυμίᾳ Ἀύσονες τὸν δὲ περὶ τῆς Ἰωνίας ἔστι Ἰόνιον Χῶνες τὸ καλεῖσθαι Σιρῆν. ἦσαν δὲ οἱ Χῶνες Διωνεῖς τὸν δὲ Ἰόνιον*. Id est: Habitabant autem in eā Italia parte, quae Tyrrhenis contermina, Opici; qui & olim cognomento Ausones dicebantur & nunc etiam dicuntur. eam verō partem, quae Iapygia & Ionio sinui finitima, incolebant Chones: nempe Siritim regionem. erant autem & Chones genere Oenotri. Hinc scilicet illud est Dionysii suprā dicto lib. i: *οἱ δὲ τῶν περὶ τῆς Ἰταλίας ἑσπέρῃ μοίρεν ἀγόμενοι, εἰς τὸ ἕτερον ἀφ᾽ ἑαυτῶν καλῶμενοι, τὸ πρὸς τῆς ἑσπέρῃς μοίρης μερῶν τῆς Ἰταλίας αἰσχυόμενοι, ὃς τότε μὲν Αὐσονῶν ὁπὸ τῶν περὶ τῆς ἑσπέρῃς μοίρης Αὐσονῶν ἐλέγετο. ἐπεὶ δὲ Τυρρηνὸν θαλάσσιον ἐκείνην μετὰ τὸν χρόνον, μετὰ τὸν χρόνον, ὡς ἐκ τῶν περὶ τῆς ἑσπέρῃς μοίρης*. Hoc est: Oenotrus cum maiore parte exercitus in alterum sinum pervenit, qui, Italiae latus occidentale adluens, tunc ab adcolentibus Ausonibus dicebatur Ausonius; dein verō, Tusci maris imperio potitis, mutavit nomen, quod nunc obtinet. Strabo lib. v, postquam Campaniae litus generatim exposuit, ita porro pergit: *τὸ πρὸς τῆς ἑσπέρῃς μοίρης τῆς Ἰωνίας καμπεῖν πᾶσα ἰδρῶν, περὶ τὸν δὲ θαλάσσιον τὸν ἀπὸ τῆς ἑσπέρῃς μοίρης τῆς Ἰωνίας καμπεῖν πᾶσα ἰδρῶν, περὶ τὸν δὲ θαλάσσιον τὸν ἀπὸ τῆς ἑσπέρῃς μοίρης τῆς Ἰωνίας καμπεῖν πᾶσα ἰδρῶν, περὶ τὸν δὲ θαλάσσιον τὸν ἀπὸ τῆς ἑσπέρῃς μοίρης τῆς Ἰωνίας καμπεῖν πᾶσα ἰδρῶν*. τῶν δὲ Αὐσονῶν καλεῖται. Πολυ-

Πολίβιου· δι' ἐμφανίης δύο ἐξηννομίζων τῶτα. ὅππες γὰρ Φησι καὶ Ἀύσονας οἰκεῖν τὴν χω-
ρὴν ταύτην περὶ τὴν Κρανθεῶν. Ἄλλοι δὲ λέγουσιν, οἰκεῖν τοὺς Ὀπικῶν περὶ τὴν Αὔσαν, εἰς ἣν καὶ
καταρτὴν ὕπερον Ὀσκων τὴν Ἰνδοῦ· τῆτες δὲ ἵππο Κυρῶν, ὁκάνες δὲ ἵππο Τυρρηνῶν ἐκπεσόν·
(ἀλλὰ γὰρ τὴν ἄρετὴν περιέχοντων θηρίων πολὺν) δώδεκα δὲ πόλεις ἐγκατοικίστους, τὸ οἶον Κεφα-
λίω, ὀνομάσκει Καπύλιον. ἀλλὰ δὲ τὴν τρυφὴν εἰς μαλακίας τραπέζους, κατὰ περὶ τὴν Πάδον
χώρην ἐξέστησαν, ἥτοι ἐ ταύτης τὸ τραχωρότατον Σαμνιῆς. Hoc est: Super hoc litus universa sita
est Campania: campus omnium fertilissimus. Cingunt eam frugiferi colles, & Samnitium
Oscorumque montes. Antiochus, ab Opicis habitatam fuisse hanc regionem, tradit; qui
idem & Ausones adpellarentur, at Polybius duas diversas gentis existimare videtur eos.

ais namque, Opicos atque Ausones terram hanc circa Craterem incolere. Alii ferunt, quum
ea loca quondam Opici & Ausones tenuissent, fuisse ea deinde ab Oscorum quadam gente
occupata. hanc à Cumanis fuisse pulsam: hos rursus à Tuscis. (etenim ob praestantiam a-
gros eos multis fuisse certaminibus expetitos.) hos, quum XII in eâ condidissent urbeis, quæ
earum veluti caput foret, adpellavisse Capuam. quum autem per luxuriam ad molliorem sese
transdidissent; quemadmodum regione ad Padum sitâ pulsî fuerunt, sic hac etiam Samni-
tibus cessisse. Eos heic intelligit Samnites, qui, occupatâ hac regione, à capite eius
Capuâ dicti fuere Campani. Crater autem dicebatur sinus Puteolanus; ut infra in
Campaniæ descriptione ostendetur. Osci verò montes isti nulli alii esse potuerunt,
quàm id jugum, quod orientali latere duo sustinet opida Suesam Auruncorum &
Teanam Sidicinorum: quæ vulgò nunc dicuntur Sessa atque Tiano. Cæterum minis
diligentes minusque adcurati deprehendunt fuisse isti auctores; quando igno-
rarunt XII Tyrhenorum principatus princepsisque urbeis non in hac Campaniâ
fuisse, sed in Etruriâ, inter Arnum Tiberimque amnis & mare inferum. Quod
autem Polybium attinet; rationem ego planè nullam dispicio, cur per auctoritatem
eius Aristoteli simul &, qui Aristotele ducentis ferè annis fuit prior, Antiocho fi-
des omnis derogetur: præsertim, quum Aristoteles non antiquorum temporum
quod fecit Polybius, sed suæ ætatis rem adfirmer. Iam verò, quòd illi quidam mi-
nus diligentes scriptores tradiderunt, Opicos pulsos fuisse hac ora ab Osciis, hos
verò à Cumanis; eo ipso apertè proditur, haud perinde veteres fuisse eos scripto-
res. quidpe antiquiores auctores, non in Osciis, quos sanè illi noverunt nullos, (po-
sterioribus enim temporibus id ita ab Opicorum nomine detortum est vocabulum)
sed in Opiciis Cumas conditas fuisse referunt. Thucydides lib. VI: Ζάκλη ὅτι τὸ Ἰσθ-
μικὸν ποτὶ Κῦμης, τῆς ἐν Ὀπικίᾳ Χαλκιδικῆς πόλεως, ληστὴν ἀφικνούμενον, φέρεται. Id est:
Zancle primum à latronibus, à Cumis, Chalcidicâ in Opicarum regione urbe, profectis, con-
dita est. Dionysius lib. VII: Ἐπὶ τῇ ἑξήκστῃ καὶ πεντήκτῃ Ὀλυμπιάδι. Κόμῳ, τὸν ἐν Ὀπι-
κίῃς Ἐκλιώδα πλιν, ὡς Ἐρπετῆς καὶ Χαλκιδεὺς ἐκάλουν, Τυρρῶνι, καὶ σὺ αὐτοῖς Ὀμβρακίῳ
καὶ Δαυνίῳ καὶ σὺ γὰρ ἄλλων βαρβαρῶν, ἐπεχείρησαν αἰελεῖν. Id est: Olympiade LXIII
Cumani, Grecam in Opiciis urbem, quam Eretrientes Chalcidensesque condiderunt, Tyr-
rheni simul & Umbri Daunici & alii nonnulli barbari, excidere conati sunt. Auctor
Olympiadum αἰώνιοι. Ὀλυμπιάδι. ἔξ δ' ἐτὶ ἑ, οἱ καὶ τὴν Ἰταλίαν κυρτοῖσι πῶδας Τυρ-
ρῶν καὶ Ὀπικῶν μυριάδας ἐκέντησαν. Hoc est: Olympiadis LXIII anno primo in Italiâ
Cumani multa Tyrhenorum Opicorumque millia superaverunt. Marcianus Heracleen-
sis in Περιγησίῳ.

μετὰ τὴν λαλίναν ἐπὶ ὅσῳ οὐρανῷ πόλις

Κόμη.

Vlora Latinos est in Opicis urbs

Cuma.

Sic item in aliis huius regionis locis, Cumanae urbi vicinis, idem Opicorum usur-
parunt nomen auctores. Dionysius lib. 1. de Aenea in Italiam navigatione nar-
rans: Επελθὼν ἡσὼ περὶ ἑσθρον, ἡ τὰ νομὰ ἦσαν Ἀλκαστίας, ποτὶ γυναικός, ἀνελμαὶ Λιείης, πρὶ
νιδὸς τὴ πέποιτο ποταμὸς, ἐκκείθεν ἢ κατὰ ἑσθρον εἰς λιμὴν καλὸν καὶ βαθύ, ἐν ὧ πικρὸς, τελευ-
τήσας, καὶ αὐτὸς Μισηνός, τὴν Ἰσπανίαν, ἀπ' ἐκείνης τὴν λιμὴν οὐρώσαντο. Hoc est
Deinde ad insulam adplicuerunt, cui nomen imposuerunt Leucastie, ab Aenea consobrina,
circa hac loca mortuā. Hinc de vestri ad pulcrum profundumque in Opicis portum; extincta
ibi quoque Mifeno, viro nobili; ab eo portum nominarunt. Strabo lib. xiiii, de Rho-
diis loquens: Ἀπ' ἐκείνης ἢ καὶ μὲν ἰβηρίας ἐπὶ τὸ πρὸ καὶ μὲν τὴν ἑσθρον ἐνέσαν, ἐν δὲ τῇ
ὀπικῇ τὴν παρθένον. Id est: Ita in Hispaniam usque navigarunt: ubi Rhoden cōdide-

παρτ: in Opicis verò Parthenope. Sic antea Neapolis vocabatur. Stephani epitomator: Παρθενόπη, πόλις ἐν Ὀπικίῳ τῇ Ἰταλίᾳ, κλισμα Ῥωδίων. Id est: Parthenope, urbs Italia in Opicis; à Rhodiis condita. Item: Φαλήρον, πόλις ἐν Ὀπικίῳ, εἰς ᾧ ἐξεβράσθη Παρθενόπη ἢ Σελῶ, ἢ καλεῖται Νεάπολις. Hoc est: Phalerum, urbs in Opicis; ad quam fluctibus ejecta fuit Parthenope Siren: quæ Neapolis vocatur. Idem auctor: Ἀττικά, πόλις Ὀπικῶν Ἰταλίας, μετὰ τὴν Καπύης καὶ Νεαπόλεως. Id est: Atella, urbs Opicorum in Italia, inter Capuam & Neapolim. Sed & longè latius diffusum fuit id gentis nomen. Idem brevior Stephani: Φρεγάλλα, πόλις Ἰταλίας ἢ τὸ μὲν δὲ χαῖον ᾧ Ὀπικῶν, ἐπὶ τῇ Ὀυόλοσκων ἐστίν. Id est: Fregella, urbs Italia: quæ antiquitus erat Opicorum; postea verò Volscorum facta est. Apud Dionem Iulius Cæsar in concione, quam in Galliâ habuit ad legatos suos ordinumque ductores, adversus Ariovistum pugnaturus, ita loquitur de Romanis: τοιχαρὸν ἐκ τῶν τῶν πολλοῦματων αὐτοὶ λαβὼντες ἐκράτησαν, Σαβίνους ἐδίωξαν, Τυρρῶνας, Ουόλοσκας, Ὀπικας, Λακωνας, Σακυντας ἐχέσαντο. Id est: Hæc illi consilia sequenti, Latinos in suam potestatem redegerunt, Sabinos vicerunt, Etruscos, Volscos, Opicos, Lucanos, Samnites, subegerunt. Vera hæc atque germana Cæsar's si fuit oratio; certè ille Campanos nominavit: pro quibus Dio, Græcus homo, antiquum usurpavit vocabulum Opicorum; qui omnem olim obsidebant Campaniam. Sed & ipsum adeò tenuisse Samnium, disertè testatur Strabo lib. v: Περὶ τῆ Σαμνιτῶν, inquit, καὶ πᾶσις ἡς λόγῳ ἐκφέρεται. Διότι πολεμῶντες Σαβίνοι πολλὴν χρόνον παρὲς ὅν Ὀμβρικὰς, εὐζαντο, κατὰ πρὶν τῇ ἑλληνικῇ ἡνέκ, τὸ ἡρώδης αὐτῶν ἐπὶ τῶν κατεργασίῳ. νικήσαντες δὲ, τῇ ἡρώδης αὐτῶν κατεργασίῳ, τὴν κατεργασίῳ. ἀφορίας δὲ ἡνέκ, εἰπὶ ἡς, αἰς ἐξελῶ κατεργασίῳ καὶ τὰ πικνα. οἱ τῇ ἐποίησαν τῶν καὶ ὅν ἡρώδης αὐτῶν πᾶδας ἄρως ἐπὶ ὀφθαλμοῖς. αὐδραφείας δὲ ἐσφλας εἰς Σαμνικίαν. ἡγήσαντο δὲ ταύρῳ. ἐς δὲ τῇ τῇ Ὀπικῶν καλιωαδέρῳ, (ἐπύγχανον ἢ κρημδὸν ζῶντες) ἐκαβαλόντες ἐκείνας, ἰδρύσαν αὐτῶν. Id est: De Samnitibus huiusmodi etiam fertur sermo: Sabinos, quum diuturno bello cum Vmbris conflictarentur, novisse, (qui Græcorum quorundam mos fuit) diis se, quæ nata forent eo anno, consecratos: potitosque victoriâ, immolasse partim, partim consecrassè eius anni proventa. insequentâ autem sterilitate, monuisse quemdam, etiam prolem fuisse diis consecrandam. obtemperasse Sabinos: eoque anno editos liberos Marti dicasse. quumque virilem attigissent ætatem, duce tauro ad condendam novam coloniam emisissè. taurum in Opicorum regione procubuisse. itaque his expulsis (quidpe per vicos habitabant) eorum agrum novos colonos occupassè. At Ausones tenuisse omnem hanc regionem ad Volscorum usque fineis, in Samnio Beneventum, in Campania Nolam & Cales, circa Massicum montem Sinuessam sive Vesciam, apud Lirim annem Minturnas, suprâ clarè perspectum est. Verum igitur, quod Antiochus atque Aristoteles adseverarunt, unum eandemque gentem esse Ausones atque Opicos. Hos verò eosdem fuisse Oscos, præter jam antè allata documenta, ex hoc quàm manifestissimè adparet, quòd urbeis, quas Græci auctores in Opicis referunt, Latini Oseis adscribunt. Velleius lib. i: Nec multo post Chalcidenses Cumas in Italiâ condiderunt. Mox: Cumanos Osca mutavit vicina. Diomedes Grammaticar. instit. lib. iii: Tertia species est fabularum Latinarum, quæ à civitate Oseorum Atellâ, in qua primum capta, Atellane dictæ sunt; argumentis dictis que jocularibus, similes Satyricis fabulis Græcis. Sic in Volscorum confinio Opicorum refert opidum Stephanus Fregellas, Strabo verò eodem tractu Oseorum Sidi-cinorum Teanum. sic & Dio Volscis continuat Opices: à Tarracinâ scilicet, extremâ in litore Volscorum urbe ad Samnites usque; ubi Strabo atque Plinius, ut suprâ intellectum, ponunt Oscos. quibus consentiens Silius, ita canit lib. viii:

Iam verò, quos dives opum, quos dives avorum
Ex toto dabat bellum Campania tractu,
Ductorum adventum vicinis sedibus Osci
Servabant: Sinuessâ tepens, fluctuque sonorum
Vulturnum, quasque evertère silentia, Amycla;
Fundique, & regnata Lamo Caieta, domusque
Antiphata, compressa freto; stagnis que palustr
Laternum, & quondam fatorum conscia Cumæ.

Omnia heic opida maritima enarrat, quæ erant post Tarracinam ad Cumas usque; ut sequenti hinc capite videbimus. Strabo sæpè dicto lib. v ita scribit: Ἰδιον δὲ ἡ ποῖς Ὀσχοῖς συμβέβηκε. τὸ γὰρ Ὀσχων ἐκλαλοῦσίντων, ἢ ἀπὸ λαλῆς μὲν τῶν ποῖς Ῥωμαιοῖς. ὥστε

ἀστὴ καὶ ποιητὰ οὐλοῦσθαι καὶ ἡν ἀγῶνα μίτην, καὶ μῦθοις ἐίδειν. Id est: Peculiare quiddam Oscis evenit. quidē, quum Oscanum gens interierit; sermo eorum apud Romanos durat; ita, uti carmina quaedam ac minus certo quodam certamine, quod maiorum instituto celebratur, in scenam producantur. Eosdem ludos & alii memorarunt auctores. Cicero Famil. lib. vii epist. i: Non enim te puto Gracos aut Oscos ludos desiderasse: praesertim, quum Oscos ludos vel in senatu nostro spectare possis. Livius lib. vii: Postquam lege hac fabularum ab risu ac soluto joco res advocabatur, & ludus in artem paulatim vertebatur; juventus, histrionibus fabellarum actu relicto, ipsa inter se more antiquo ridicula, in-texta versibus, jactitare cepit: qua inde exodia postea adpellata, consertaque fabellis potissimum Atellanis sunt. quod genus ludorum, ab Oscis acceptum, tenuit juventus; nec ab histrionibus pollui passa est. Eo institutum manet, ut auctores Atellanarum nec tribu moveantur; & stipendia, tamquam expertes artis ludicra, faciunt. Tacitus Annal. lib. iiii: Oscum quondam ludicrum, levissima apud vulgus oblectationis, eo flagitiorum & virium venisse, ut auctoritate patrum coercendum sit. Pulsi tum histriones Italiā. Quando Oscanum lingua in omni reliqua Italiā interierit, haud facile dixerim. Juventus quoque ista Romana, quae posterioribus etiam, ut patet ex Tacito, temporibus ludos Oscos Romae faciebat, utrum certa tantum quaedam carmina certasque fabellas Atellanas memoriae mandaverit, an verò omnis Oscanae linguae perfectam absolutamque tenuerit notitiam; ita, uti in quovis quotidiano congressu colloquioque familiari apte expeditur & exacte inter se confabulari sciverint; planè incertum est.

20 Quamquam de eius linguae peritiā amplius quiddam atque perfectius praestitit fabularum Aellanarum actoribus gloriatus esse videtur Ennius poeta, natione Calaber; quae regio nunc vocatur vulgò Terra d' O'tranto, apud fauceis Hadriatici sinus. de hoc quidē sic Agellius tradit lib. xvii cap. xvii: *Ennius tria corda habere sese dicebat; quod loqui Graecè & Oscè & Latine sciret.* Graecae linguae quum jam tum haud rarus fuerit in urbe Romanā usus; nihil perinde erat, quod tantopere gloriaretur Ennius, nisi Oscanae linguae longè perfectiorem ipse quam alii in Vrbe, habuerit cognitionem. hanc autem utrum Romae hauserit à praedictis Oscanum ludorum actoribus, an apud aliquam Oscanae stirpis gentem, quamvis incertum sit; tamen circa ea tempora adhuc apud aliquam Italicarum gentium in usu extitisse, testatur supra dicta Titinnii fabula, ex qua Festus haec citat verba: *Qui Obscè & Volscè fabulantur. nam Latine nesciunt.* Et Oscanam fuisse linguam Sabinorum, Samnitium, Brutiorumque, mox ostendam. De cetero ex haecenus allatis disertisque satis jam manifestè ac clarè patet, unam eandemque fuisse gentem, quae variis adpellabatur nominibus, AVSONES, AVRUNCI, OPICI. quorum hoc vocabulum postmodum à Romanis correptum fuit in duas syllabas O P S C I, five O B S C I; actandem O S C I. Verum tamen ita ego opinor: omneis quidem Auruncos atque Opicos seu Oscos fuisse Ausonas; at non vice versà omneis Ausonas fuisse Auruncos & Opicos. sed quum ingens fuerit Ausonum corpus; ut qui ab freto siculo & faucibus Hadriatici sinus ad usque Volscorum, Siculorum, Vmbrosumque agros pertigerint; in varias parteis variaque nomina id distributum fuisse; utique, postquam ulteriore sedium suarum parte ab Oenotris Peucetiisque pulsi fuere. Primum universa gens ab Oenotrorum Peucetiorumque finibus, id est, ab Silaro inferi maris, & Frentone superi maris flumine, ad Volscorum usque & Siculorum Vmbrosumque finis, OPICI & OSCI adpellati sunt. horum pars inter Campaniam & Volscorum finis AVRUNCI sunt dicti; ut supra testimonium ex Dione perhibuit Isacius Tzetza; utque documento claro est *Suessa Aurunca*, Campaniae, nunc etiam *Sessa* dicta. pars altera Opicorum, five Oscanum, circa Teanum & Fregellas, SIDICINI vocati sunt: uti supra è Strabone maximè ac Stephani epitomatore intelleximus. Communi tamen illà atque antiquissimā adpellatione singulae saepe partes dictae fuere

30 AVSONES: quod nomen Aristoteles supra scripto loco pro *ἰωνυμία*, id est, pro cognomento universae Opicorum gentis accepit; Livius verò, five ii auctores, è quibus monumentis sua Livius sumpsit, pro unius exiguae partis proprio peculiarique nomine usurparunt, circa Cales, Sinuessam, & Minturnas: quo tractu Auruncorum fuisse nomen, ex supra disputatis dilucidè claruit. Hinc illud Livii lib. viii: *Consules ab Sora profecti, in agros atque urbes Ausonum bellum intulerunt.* Mox: *Ausonum gens prodicione urbium, sicut Sora, in potestatem venit.* Et paullo post: *Quia absentibus*

ducibus

ducibus impetus est factus, nullus modus cadibus fuit. deletaque Ausonum gens, vix certa defectionis crimine, perinde ac si internecino bello certasset. Caterum ex Dionysii lib. 1. supra allata fuere ista: Ἀντίοχος δὲ ὁ Συρακούσιος Σικελὸς ὄντι μὲν ἀναστάντος ἀποφαινέ, βιασθέντος ὑπὸ τοῖς Οἰωνότερον καὶ Ὀπικῶν στρατῶν. Θουκυδίδης δὲ Σικελὸς μὲν γεγενημένος, Ὀπικὸς δὲ τὰς ἐκβαλόντας. Id est: Antiochus Syracusanus Siculos tradit migrasse, vi exactos ab Oenotrorum Opicorumque copiis. Thucydides vero eos, qui migrarunt, Siculos vocat: eos vero, qui expulerunt, Opicos. Vterque recte, diverso locorum respectu. nam ab Oenotris, qui jam tum Aborigines vocabantur, vel una cum Pelasgis Latini, pulsi fuere patriis sedibus, antiqua illa ac prima Sicilia sive Italia, quae fuit in Latio & agro Sabino: ab Opicis porro ejecti fuere reliqua Italia ad fretum Siciliæ. Ergo antiquissimi isti auctores nullum aliud in extremâ illâ Italiâ agnoverunt nomen, quàm Opicorum. Ac sanè maximè credibile est, postquam ex eâ excesserint Oenotri, versùs superiora Italiæ & Siculorum regionem proficiscentes, remigrasse statim in pristinam sedem partem Opicorum. Apud Strabonem dicto lib. v, in descriptione Sabini agri, hæc leguntur verba: ἔτι δὲ καὶ παλαιότερον ὄντι οἱ Σαβῖνοι καὶ ἀντιχθόνες. τῶν δὲ ἀπὸ τοῦ Πικερνίου τοῦ καὶ Σαμνίου τῶν δὲ Ἀδριατικῶν τῶν δὲ Βερίου. Id est: Est autem Sabinorum gens antiquissima atque indigena, ab iis originem ducunt Picentes atque Samnites. ab his porro Lucani; & ab his Brutii. Et eodem libro postea: οἱ Σαβῖνοι, Σαμνῖνοι ἔντι. Frentani, gens Samnitica. Opica sive Osa originis fuisse Sabinos, ex sermone adparet. Festus: Casnar, senex, Oseorum lingua. Mamers, lingua Oseorum Mars significatus. Mamercus, prænomen Oseum est: ab eo, quod hi Martem Mamertem adpellant. Sufes dictus Paenorum magistratus, ut Oseorum Mediatuticus. Meddix apud Oseos nomen magistratus est. Ennius: Summus ibi capitur meddix. Varro de Latinâ lingua lib. 1. 1. 1. 1. Mars ab eo, quod maribus in bello præest: aut, quod à Sabinis acceptus: ubi Mamers. Et lib. vi: Cascum significat verus. eius origo Sabina est: quæ usque radices in Oseam linguam egit. Item ostendit, quod opidum vocatur Cassinum, hoc enim à Sabinis orti Samnites tenuerunt. Item significat in Atellanis aliquot pupum senem, quod Osci casnar adpellant. Sanè Oseco usi sunt sermone exorti ad depopulandos imperis Romani sineis, per Vesinos in Campaniam Falernumque agrum transcendunt, ingentisque prædas faciunt. Voluminium, magnus itineribus in Samnium redeuntem, fama de Samnitium exercitu populationibusque Campani agri ad tuendos socios convertit. Mox: His satis exploratis profectus, tanto intervallo ab hostibus confedit, ut nec adventus suus propinquitate nimia nosci posset: & egredientem è castris hostem opprimeret. Aliquanto ante lucem ad castra accessit: gnarusque Osa lingua exploratum, quid ageretur, mittit. Hinc etiam Campani ab Samnitibus orti, Oseum illud habuere vocabulum mediatuticus. Idem Livius lib. xxiii: Q. Fabius consul ad Casilinum castra habebat: quod duum millium Campanorum & septingentorum militum Hannibalis tenebatur presidio. Præerat Statius Metius: missus ab Cn. Magio Atellano; qui eo anno mediatuticus erat. Et lib. xxvi: Hoc ultimum, utrumque initum finitumque est, ante deditionem Capuæ prælium fuit. Mediatuticus, qui summus magistratus apud Campanos est, eo anno Seppius Lesius erat. Hinc item illa narratio Festi de nomine Mamertinorum: qui, genere Campani, Messanam in Sicilia olim occupaverunt. Mamertini, inquit, adpellati sunt hac de causâ: Quum toto Samnio gravis incidisset pestilentia, Sthenius Metius, eius gentis princeps, convocata civium suorum concione, exposuit, se vidisse in quiete præcipientem Apollinem, ut, si vellent eo malo liberari, ver sacrum voverent: id, quacumque vere proximo nata essent, immolaturos sibi. quo facto levatis, post annum vicesimum deinde eiusdem generis incescit pestilentia. rursum itaque consultus Apollo respondit, non esse persolutum ab his votum; quod homines immolati non essent, quos si expulissent, certo fore, ut eâ clade liberarentur. Itaque hi iussi patriâ decedere, quam parte eâ Sicilia confedissent, quæ nunc Tauromenitana dicitur; fortè laborantibus bello novo Messanensibus auxilio venerunt ultro: eosque ab eo liberarunt. Provinciales hoc ob meritum eorum ut gratiam referrent; & in suum corpus communionemque agrorum invitarunt eos, & nomen acceperunt unum, ut dicerentur Mamertini: quod, conjectis in sortem xii deorum nominibus, Mamers fortè exierat; qui lingua Oseorum Mars vocatur. cuius historia auctor est Alfius lib. 1. belli Carthaginensis. Fuisse Campanos, Sicilia lib. 1.

cap. vi ostensum est. Ergo ex valido hoc certoque lingvæ argumento satis jam constat, Sabinos Opicæ sive Oscæ fuisse stirpis. At haud facile inducor, uti credam, ex Sabino demum agro, inter Narem Anienemque & Tiberim amneis sito, ortos fuisse à Sabinis *Samnitis* atque *Picentis*. sed, ut supra lib. ii cap. viii in Sabinorum, & cap. xi in Picentium expositione dixi, *Aufones* illi, qui postea *Opici* vocati, jam secundo mutata adpellatione, dicti fuere SABINI. mox gente universâ in plureis partes atque nomina diversâ, alii ex iis AVRUNCII, alii SIDICINI adpellati fuere. quorum tamen illi antiquissimum etiam illud nomen Aufonum ad posteriora usque tempora, si Romanis credimus scriptoribus, perpetuò servarunt. Reliquum autem Sabinorum corpus in duas potissimum parteis divisum fuit; quarum altera, versùs Solis occasum æstivum & Alpeis, SABINORVM nomen retinuit; altera, versùs ortum Solis hibernum & fretum Siculum dicti fuere ab initio *Sabinum*, SABINITES; mox *Sabinum* sive *Sabinum*, SABNITES seu SAVNITES; actandem *Sabinum*, SAMNITES. utraque verò pars, Sabini juxta & Samnites, uno nomine etiam dicti fuere SABELLI; ut supra dicto lib. ii cap. viii ostensum. Hinc igitur est illud Philargyri ad Virgilii *Παργύριον* lib. ii: *Pubemque Sabellam. Hi sunt, qui olim Aufones dicebantur.* Plinius lib. iii cap. xii: *Samnitium, quos Sabellos, & Græci Samnitas dixerunt, colonia Bovianum.* Virgilius dicto *Παργύριον* lib. ii; de Italiâ loquens:

*Hæc genus acre virum, Marsos, pubemque Sabellam,
Adjectumque malo Ligurem, Volscosque verutos,
Extulit.*

Quum gravissima & maximè diutina cum *Samnitibus* in Italiâ bella gesserint Romani; haud dubium est, quin eam gentem, non verò Sabinos, heic inter bellicosissimas Italiæ genteis connumerare voluerit poëta. At *Aeneid.* lib. viii disertè Sabinum genus intellexit; ubi ita *Aeneam* adfatur *Euander* in urbe Româ:

*Gnatum exhortarer, ni mistus matre Sabellâ
Hinc partem patriæ traheret.*

At Samnites intelligunt Livius atque Horatius. ille lib. viii: *Alteri consuli, Aemilio, ingresso Sabellum agrum, non castra Samnitium, non legiones usquàm opposita. ferro ignique vastantem agros, legati Samnitium, pacem orantes, adeunt.* Lib. x: *Samnitium dux Gellius Egnatius pabulatum cum cohortibus paucis ierat. Mox: Ibi interventu Galli cohortiumque Sabellarum paullisper recruduit pugna.* Horatius lib. ii, satyrâ i:

*Nam Venusinus arat finem sub utrumque colonus;
Missus ad hoc, pulsus, vetus est ut fama, Sabellis,
Quo ne per vacuum Romano incurreret hostis.*

At postquàm Sabini Umbriæ etiam partem, & item Liburnorum agrum apud mare superum occuparunt; scissi sive disensione quadam domesticâ, seu alio quo consilio, in duas parteis, pars altera nomen antiquum Sabinorum retinuit, inter Narem & Anienem; altera pars inter Apenninum & mare PICENTES sese adpellavere; ut supra lib. ii cap. viii & xi ostensum. At VESTINI, MARRUCINI, PELIGNI, MARSI, AEQVI, & HERNICI; quos omnes & ipsos eiusdem fuisse generis, supra dicto lib. ii demonstratum est; quando & qua de causâ secessionem à communi Sabinorum corpore ac nomine fecerint, incertum est. At verò à Samnitium nomine digressi sunt, teste supra citato Strabone, & aliis, quos infra suis locis producemus, FRENTANI, mare superum inter Marrucinos atque Apulos adcolentes, tum LUCANI, à Silano Bradanoque amnibus ad fretum usque Siculum mare inferum & Tarentinum sinum adcolentes: mox CAMPANI item, inter supra dictos Auruncos Sidicinosque & Silarum eiusdem maris inferi oram tenentes. ultimi digressionem fecere HIRPINI, circa Beneventum & Compsâ, quæ opida hodièque manent, incolentes. De his duobus populis infra suis locis id probabitur. Caterùm à Lucanorum corpore ac nomine digressi sunt BRUTII, extremum Italiæ angulum, inter Laum, inferi maris, & Crathim, Tarentini sinus amnem, fretumque Siculum incolentes. De his ita habet Festus: Bilingveis Brutates Ennius dixit, quòd Brutii & Oscæ & Græcè loqui soliti sint. Scilicet Græci post bellum Troianum complureis in litora Brutiorum deduxerant colonias; ut infra in ipsorum expositione patebit. At quamprimum primi illi Græci, supra dicti *Oenotri*, in Siculorum regionem seu Latium inter Narem amnem & mare inferum profecti sunt; relictam

relictam ab his Italiae extremam istam partem ab Lao Cratistique ad fretum usque haud dubiè statim repitierunt *Aufones*, mutato jam nomine *Opici*, seu, ut Romani usurparunt, *Osci* dicti. namque inter Oenottorum emigrationem Lucanorumque ac Bruttiorum originem nulla heic intermedia memoratur gens. Id tamen minùs certum; quibus temporibus ab Samnitium nomine diverterint Lucani; & ab his porro Bruttii. Atque hæcenus satis clarè manifestòque & abundè demonstratum est, unam eandemque fuisse gentem *Aufones* atque *Opicos*. hos verò postmodum in varias parteis adpellationesque sive nationes fuisse divisos. quarum eas, quæ ex Sabinorum genere ortæ traduntur auctoribus, suprà explicuimus. quæ verò ex Samnitium nomine stirpem duxerunt, posthinc suo quæque ordine geographico dicentur.

CAP. X.

De AVSONVM sive AVRUNCORVM inter
Tarracinam & Massicum montem opidis
caterisque locis.

VLTRA Tarracinam igitur Volscis continuabantur AVRUNCI, gens Opica; quos antiquiore vocabulo Livius, ut superiori capite ostensum, vocat AVSONES. Regionem incolère apud mare inferum longitudine xxxiiii millium passuum, ab Tarracinâ ad Sueßam usque Auruncam; quæ vulgò nunc vocatur Sessa: sed latitudine satis exigua. quidpe à litore ad Volscorum opida Fabrateriam Interamnamque xvii circiter erant millia. Ab occasu igitur atque septentrionibus habuère conterminos Volscos: ab ortu Sidicinos, quorum *Teanum* opidum, & Campanos. ab austro claudabantur mari. Huius oram sic describit Plinius lib. iii cap. v: *Flumen Vfsens: supra quod Tarracina opidum, lingua Volscorum Anxur dictum. & ubi fuere Amycla, à serpentibus deleta. dein locus Spelunca; lacus Fundanus, Caieta portus, opidum Formia, [antè] Hormia dictum; ut existimavere, antiqua Lestrygonum sedes, ultra fuit opidum Pyre; colonia Minturna, Liri amne divisa, Glani quondam adpellato. opidum Sinuessæ; extremum in adjecto Latia: quam quidem Sinòpen dixere vocitatam. Hinc felix illa Campania est.* Ptolemæus idem litus sic refert: *ταρρακίνα, φωγία, καμπανὸν ὄρεα, τὰ τυρρλωνίων πέλαγος. Λείρα, ποταμὸς ἐκδοχὰς, Σινεοσσα, οὐδὲν ἄλλο.* Id est: Tarracina, Formia. Campanorum hinc juxta mare Tusculum, Liris fluvii ostium, Sinuessæ, Vulturum. Mela lib. ii cap. iiii adverso itinere, ex Campaniâ in Latium, progrediens: *Passanus sinus, Postum opidum, Silarus amnis, Picentia, Petra, quas Sirenes habitavere, Minervæ promontorium; opima Lucania loca. Sinus Puteolanus, Surrentum, Herculaneum, Vesuvii montis adpectus, Pompeii, Neapolis, Puteoli, lacus Lucrinus & Avernus, Baia, Miscenum, Cuma, Liternum, Vulturinus amnis, Vulturum opidum; amœna Campaniæ litora. Sinuessæ, Liris, Minturna, Formia, Fundi, Tarracina.*

SPELVNCA VILLA memoratur Tacito in Annal. lib. iiii; ubi ita de Tiberio loquitur: *Fortè illis diebus oblatum Casari anceps periculum auxit vana rumoris. præbuitque ipsi materiem, cur amicitia constantique Seiani magis fideret. Vescabatur in villâ, cui vocabulum Spelunca, mare Amuclanum inter Fundanosque monteis, nativo in specu, eius os, lapsis repente saxi, obruit quosdam ministros. hinc metus in omneis, & fuga eorum, qui convivium celebrabant. Seianus genu vultuque & manibus super Casarem suspensus, opposuit sese incidentibus, atque habitu tali repertus est à militibus, qui subsidio venerant.* Eadem villa Sveronio in Tiberio PRÆTORIUM dicitur: nempe, quia omnes elegantiores superbioresque villæ eo sæculo prætoria vocabantur. Ipse Sveronius in Caligulâ cap. xxxvii: *In exstructionibus prætoriorum atque villarum, omni posthabita ratione, nihil tam efficere concupiscebat, quam quod effici posse negaretur.* Sed in Tiberio, cap. xxxviii, *Neque Romam, inquit, amplius rediit. sed paucos post dies juxta Tarracinam in prætorio, cui Spelunca nomen erat, incenante eo, complura & ingentia saxa fortuito supernè delapsa sunt. multisque convivarum & ministrorum elisis,* præter